

Л. А. Суліменко, к. е. н., професор,
С. А. Вітер, к. пед. н., ст. викладач,
кафедра бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Постановка проблеми. У відповідності до ст.65 Господарського кодексу України управління підприємством здійснюється згідно його установчих документів на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна і участі в управлінні трудовим колективом. Господарська діяльність здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку.

Основою управлінської інформаційної системи суб'єктів господарювання є бухгалтерський облік. Інформація, яка формується відповідно до вимог законодавства в системі бухгалтерського обліку, спрямована здебільшого на задоволення інформаційних потреб про загальний фінансовий стан підприємства та носить ретроспективний характер. Однак, сьогоdnішній динамічний розвиток світової економіки вимагає нових підходів до формування та інтерпретації інформаційних ресурсів. Ефективне функціонування підприємств в сучасних умовах залежить від їх здатності враховувати численні зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі та приймати необхідні стратегічні рішення.

Такі обставини вимагають зміщення ролі обліку у напрямку формування та контролю процесу реалізації стратегії розвитку підприємства. Стратегічний підхід до процесу управління підприємством дає змогу адекватно реагувати на зміни в середовищі його функціонування, а також формувати конкурентні переваги.

На сьогодні серед вітчизняних вчених відсутня єдність у поглядах щодо побудови системи облікового забезпечення стратегічного управління. Зокрема, мало дослідженими залишаються питання взаємодії системи стратегічного управління та системи стратегічного обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та роль стратегічного обліку в управлінні підприємством розглядали зарубіжні та вітчизняні науковці, серед яких Райан Б., Уорд К., Іннес Дж., Друрі К., Вакун О.В., Єршова Н.Ю., Легенчук С.Ф., Пилипенко А.А., Попович В.І., Рубан Л.О., Чуприна Л.В., Фатенок-Ткачук А.О., Замойська К.П., Цаль-Цалко Ю.С. та інші. Автори по-різному

тракують сутність та поняття стратегічного обліку та напрямки його розвитку, розкривають важливість обліку в досягненні стратегічних цілей.

Результати дослідження. Система стратегічного обліку є складною і пов'язана з цілями управління, оскільки склад її елементів може змінюватись залежно від поставленої мети. Обліково-аналітичне забезпечення відіграє важливу роль у вирішенні таких завдань як дослідження ринку та виявлення потреб споживачів для забезпечення існування підприємства в довгостроковій перспективі; визначення перспективи розвитку та підтримки власної життєздатності; планування необхідних обсягів виробництва та збуту, структури постачання та потенційних постачальників; налагодження ефективних зв'язків з покупцями, громадськістю та іншими партнерами для формування позитивного іміджу підприємства; забезпечення безпеки інформації, що містить комерційну таємницю; забезпечення конкурентоспроможності підприємства завдяки вибору адекватних стратегій та підтримки конкурентних переваг, інвестування та управління фінансами підприємства з метою отримання високих економічних результатів діяльності; визначення необхідного для існування та розвитку підприємства кадрового складу з конкретними кількісними та якісними (кваліфікація) показниками [3].

Під стратегічним обліком, на нашу думку, слід розуміти систему інформаційного забезпечення процесів планування, аналізу і контролю стратегічних управлінських рішень, яка базується на даних фінансового та управлінського обліку, враховує вплив зовнішніх факторів на господарюючий суб'єкт, орієнтована на довгострокову перспективу. У такому розумінні роль стратегічного обліку можна реалізувати через наступні завдання:

- забезпечення керівників різних рівнів управління обліково-аналітичною інформацією, необхідною для стратегічно спрямованого планування, контролю, аналізу для прийняття управлінських рішень та забезпечення реалізації обраної стратегії;
- узгодження інтересів усіх зацікавлених партнерських груп в процесі ухвалення стратегічних рішень;
- встановлення системи взаємовідносин між структурними підрозділами, організація ефективної багатоступінчастої системи внутрішнього контролю на підприємстві;
- формування інформаційного забезпечення для аналізу потенційних ринків підприємства;

- забезпечення стратегічного планування потенціалу через розробку системи показників для визначення та оцінки ключових факторів успіху підприємства;
- інформаційного забезпечення калькулювання продукції, робіт та послуг;
- забезпечення зворотного зв'язку щодо досягнутих результатів та їх узгодження зі стратегічними цілями (моніторинг реалізації стратегії на різних етапах розвитку бізнесу).

На відміну від традиційного управлінського обліку стратегічний облік надає не лише фактичні, а й прогностичні, очікувані результати, при цьому стратегічне управління отримує інформаційне підґрунтя, яке дає змогу проводити зміни на підприємстві в найбільш раціональному режимі з використанням надійних інформаційних матеріалів.

На думку Плікуса І. Й., стратегічний облік варто розглядати як складову системи стратегічного управління підприємством. Він вважає, що сам по собі облік не є самоціллю та існує насамперед для того, щоб сприяти розробці і впровадженню ділової стратегії, слугує засобом досягнення успіху у бізнесі [2].

Значимо, що стратегічний облік пов'язує процес стратегічного управління з обліковим процесом тим, що має ті самі об'єкти: виробничі і фінансові ресурси, окремі види та напрямки діяльності підприємства, центри відповідальності, бюджети та довгострокові плани, зовнішнє середовище, окремі господарські процеси та результати діяльності підприємства.

На думку Г.Г. Кірейцева та В.А. Нехай [3], більшість проблем, що виникають у процесі управління господарською й фінансовою діяльністю підприємства, зумовлені недостатнім використанням інформаційної, контрольної та прогностичної функцій обліку. Спираючись на дослідження Криштопи І.І. [4], розкриємо основний зміст стратегічного обліку через його функції, які, на наш погляд, впливають з функцій управління підприємством. Взаємозв'язок функціонального змісту систем стратегічного обліку та стратегічного управління представимо у таблиці 1. Отже, належно побудована обліково-аналітична система стратегічного типу повинна стати інформаційним забезпеченням стратегічного управління діяльністю підприємства та відповідати усім рівням управління. Така система визначається як інтегрована система обліку, планування, контролю й аналізу, що забезпечує систематизацію інформації для стратегічних управлінських рішень і координацію майбутнього розвитку підприємства [1].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика функцій стратегічного управління та стратегічного обліку

Функції стратегічного управління	Функції стратегічного обліку
Стратегічний аналіз передбачає процес комплексного аналізу внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства, спрямованих на оцінку майбутнього стану бізнесу, його сильних та слабких сторін	Аналітична – полягає у формуванні інформаційної бази процесу інтерпретації менеджерами внутрішніх звітів підприємства та зовнішніх джерел з метою визначення можливостей та загроз макросередовища підприємства, а також сильних та слабких сторін його мікросередовища.
Планування – передбачає процес розробки та коригування стратегічного плану, що містить передбачення, обґрунтування, конкретизацію та опис діяльності підприємства на довгострокову перспективу.	Планування – передбачає розробку бюджетів, прогнозних балансів та спеціальної системи показників, відповідно до яких здійснюватиметься моніторинг процесу реалізації обраної стратегії підприємства.
Організаційна – передбачає формування майбутнього потенціалу підприємства, узгодження структури та системи управління з обраною стратегією розвитку; створення корпоративної культури, що підтримує стратегію.	Організаційна – полягає у формуванні раціонального документообігу між відділами підприємства, що забезпечуватиме оперативне отримання необхідної інформації на усіх рівнях управління.
Мотиваційна – пов'язана з розробкою системи стимулів за досягнення поставлених стратегічних результатів.	Мотиваційна – полягає у тому, що облікова інформація мотивує знання та поведінку менеджерів при прийнятті виважених управлінських рішень.
Контрольна – полягає в безперервному спостереженні за процесом реалізації стратегічних планів, покликана завчасно виявляти ризики, помилки та відхилення від прийнятих стратегій підприємства.	Контрольна – передбачає контроль за виконанням бюджетів, а також повнотою досягнення стратегічних цілей підприємства шляхом оцінки отриманих відповідних показників.
Координаційна – полягає в узгодженні стратегічних рішень різних рівнів управління, цілей і стратегій структурних підрозділів на більш високих рівнях управління.	Прогнозна – полягає в розробці планів виробництва і розвитку підприємства на майбутнє з урахуванням фактичних результатів діяльності, враховуючи очікувані цінові коливання на засоби і предмети праці та можливості збереження і розширення ринку збуту на продукцію, роботи і послуги.

Висновки. В умовах жорсткої конкуренції та нестабільної ринкової ситуації роль стратегічного обліку є значною, оскільки управління підприємством неможливе без планування та прогнозування господарської діяльності на всіх рівнях: стратегічному, тактичному й оперативному.

Таким чином, стратегічний управлінський облік призначений для здійснення інформаційної підтримки прийняття короткострокових та довгострокових управлінських рішень у системі стратегічного управління з метою забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Функції обліку та управління знаходяться у постійному взаємозв'язку та взаємозалежності, тільки в такому поєднанні найбільш раціонально та ефективно можна управляти підприємством.

Список використаних джерел

1. Левик І. С. Обліково-аналітичне забезпечення стратегічного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/5652/1/82.pdf>.
2. Плікус І. Й. Стратегічний облік як інструмент стратегічного управління підприємством [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/349/1/visnukuabs_12_2002_14.pdf.
3. Кірейцев Г.Г. Обліково-аналітична система сільськогосподарського підприємства в умовах антикризового управління / Г.Г. Кірейцев, В.А. Нехай // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 3. – С. 84.
4. Криштопа І.І. Стратегічний облік як перспективний напрям розвитку бухгалтерського обліку / І.І. Криштопа // Економічні на-уки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 8 (29). – Ч.3. – Луцьк, 2011. – С. 145–152.